

Д.В. Юзова – науковий співробітник МНДЦ при РНБО,
здобувач кафедри конституційного права КНУВС;
науковий керівник – начальник кафедри конституційного права КНУВС,
д-р юрид. наук, проф. **А.М. Колодій**

МЕЖІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Питання меж прав людини не можна назвати недослідженим, однак воно не є вичерпаним та неактуальним. Права людини є вихідним базисом всього права, тому до їх обмежень слід ставитися дуже обережно та виважено.

Права людини обмежуються заради досягнення певної суспільної мети, яка полягає як в безпеці суспільства, тобто гарантування його стабільності, надійності, так і в прагненні суспільства до досконалого, правового.

Взагалі проблема прав людини, їх співвідношень, норм, меж – дуже складна філософська проблема. Можливо філософськи спекулювати цим безмежно. Дуже відомі спекуляції в цій галузі – це заперечення універсальності прав людини, це корегування цього поняття в залежності від культурно-цивілізаційної чи релігійної приналежності. Або, наприклад, така цікава точка зору, що повинна бути функціональна залежність між правом людини і “сумою щастя”, яку отримує людина. В принципі, це повертає назад до проблеми філософської інтерпретації прав людини.

На сьогодні жоден нормативний акт не містить повної (вичерпної) дефініції поняття “права людини”, та чи можливо тут дати визначення?

Але, напевно, можливо зрозуміти, що таке “права людини”. І можна це зрозуміти лише за умови вирішення питання, враховуючи досвід всіх релігій і філософських теорій: що таке людина? Чому ми говоримо про її права? Про права людини ми говоримо тому, що людина є розумною істотою, яка має свідомість, яка має почуття і яка має свободу волі, яка здатна володіти собою, опановувати себе. Ми говоримо про природні, чи вроджені (невід’ємні) права людини, тому що вони впливають з самої природи людини. І тому ці права не є продуктом соціального договору, чи соціального розвитку. Вони не є конвенціями, вони не є позитивним правом. Позитивне право буде тоді правовим або неправовим, в залежності від того, наскільки воно орієнтується на природу людини, на вроджені, невідчужувані її права. На жаль, наша цивілізація не може зватися правовою цивілізацією, тому що певні групи дискримінуються, якраз стосовно тих засадничих, невід’ємних природних прав людини. На Нюрнберзькому процесі, незважаючи на те, що в жодному позитивному праві не було зафіксовано якихось норм, які би порушили нацистські злочинці, тим не менш, їх засудили за злочин – дискримінацію певних народів за національною чи расовою ознакою.

Неможливо визначити право, дати визначення правам людини. Жоден нормативно-правовий акт в цій галузі не намагається це зробити, не намагається їх охопити, всі вони лише формулюють поняття, терміни для застосування та вказують на розумні межі, які є результатом соціального розвитку.

Отже, розгорнута, “повна” дефініція поняття “права людини” ніде не зустрічалася та й навряд чи коли зустрінеється, проте низка суттєвих рис, ознак, неодмінних складників цього явища висвітлюється у певних актах.

Обмеження прав людини, на мою думку, доцільніше називати регулюванням прав людини. Поняття “регулювання” у даному контексті ширше за “обмеження”. “Регулювання” включає в себе встановлення не лише меж, але й гарантій прав людини, а ці поняття якщо не неможливо, то принаймні складно відокремити одне від одного.

Загальні чи універсальні права людини не можна вважати абсолютними, оскільки, за певних обставин, вони все ж підлягають обмеженню. І ці обмеження викликані об’єктивною необхідністю. Слід зазначити, що в самих міжнародних документах з прав людини є норми, які передбачають обмеження природних прав людини, вказується також їх мета і характер. Так, в Загальній декларації прав людини обмеження встановлюються “виключно з метою забезпечення належного визнання прав і свобод інших та задоволення справедливих вимог моралі: суспільного порядку та загального благополуччя” (ст. 29). В Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права (ст. 4) говориться, що держава може встановлювати обмеження лише настільки, наскільки це сумісно з їх природою. В Європейській конвенції про захист прав та основних свобод людини підкреслюється, що обмеження не повинні використовуватися для інших цілей, крім тих, для яких вони передбачені (ст. 18).

Зрозуміло, що обмеження щодо користування різними природними правами не можуть бути довільними, вони повинні мати суто правовий характер. Розкриваючи питання меж прав людини, важко насамперед встановити, а які ж існуючі в суспільстві соціальні цінності беруться за критерії та орієнтири для визначення кордонів правильного, дозволеного користування правами людини. Тому межі прав людини можна визначити як сукупність цінностей, критеріїв та орієнтирів, що склалися в суспільстві в результаті його розвитку та є соціальним явищем, оскільки є необхідною умовою існування соціуму, суспільства.

Обмеження прав людини необхідні для нормального існування суспільства. Вони можуть бути як правовими так і неправовими (за змістом, а не за формою вираження).

Визнання прав людини природними та невід’ємними безумовно є досягненням людства, та для того щоб мати змогу їх використовувати, слід встановити певне їх “регулювання”, тобто встановити межі, які б одночасно виконували функцію гарантій.

Хоча права людини і випливають з її природи, але їх реалізація, гарантії та обмеження прав людини є явищем соціальним.